

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОГЛЯД СУЧАСНИХ МЕТОДИК ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто сутність банкрутства підприємств, а також досліджено питання методики прогнозування ймовірності банкрутства підприємств на основі аналізу існуючих зарубіжних і вітчизняних методик, визначено їх недоліки при застосуванні на українських підприємствах.

Аннотация. Рассмотрена сущность банкротства предприятий, а также исследованы вопросы методики прогнозирования вероятности банкротства предприятий на основе анализа существующих зарубежных и отечественных методик, определены их недостатки при применении на украинских предприятиях.

Annotation. The paper considers the essence of bankruptcy, as well as the questions of methods of predicting the probability of bankruptcy of companies based on the analysis of existing foreign and domestic procedures and identifies deficiencies in their application for Ukrainian companies.

Ключові слова: банкрутство, прогнозування банкрутства підприємств, моделі ймовірності банкрутства.

Нестабільний стан економіки країни, що спостерігається в останні роки, негативно позначився на роботі багатьох підприємств. Сьогодні спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості порушених справ про банкрутство. За таких умов, питання визначення ймовірності банкрутства підприємства стоїть особливо гостро, адже достовірна і своєчасна ідентифікація негативних факторів впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства дозволяє сформулювати відповідну фінансову політику та розробляти заходи, що спрямовані на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, підвищення платоспроможності, забезпечити конкурентоспроможність підприємства у довгостроковому періоді, а головне, попередити ризик банкрутства підприємства.

Банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Питанню визначення ймовірності банкрутства підприємств приділяється значна увага з боку вітчизняних та зарубіжних науковців. Розробкою методик і критеріїв прогнозування банкрутства займалися такі провідні вчені, як: Е. Альтман, У. Бівер, Г. Тішоу та ін. [1 – 3]. Вагомий внесок у вирішення проблемних питань з банкрутства та антикризового управління зробив О. Терещенко [4].

Метою даної статті є огляд існуючих зарубіжних та вітчизняних методик діагностики банкрутства підприємства та визначення їх недоліків при застосуванні на українських підприємствах.

Рішення про неспроможність підприємства приймається після визнання незадовільною структури балансу, тому особливою актуальністю набуває питання оцінки структури балансу. Основні джерела аналізу – це форма № 1 "Баланс (Звіт про фінансовий стан)" та форма № 2 "Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)" [5].

Існує чотири основних підходи для оцінки й прогнозування ймовірності банкрутства підприємств [6]:

1) експертні методи (метод Аргенти (А-рахунок), або оцінки ймовірності краху; метод Скоуна; методика компанії ERNST&WHINNEY; методика якісного аналізу Ковальова В. В.;

2) економіко-математичні методи (дискримінантний аналіз, кластерний аналіз; дерева класифікації, імітаційне моделювання);

3) штучні інтелектуальні системи (діагностичні експертні системи, системи нейромережних обчислень);

4) методи оцінки фінансового стану (базується на розрахунку різних фінансових коефіцієнтів на основі фінансової звітності).

З економіко-математичних методів, використовуваних для прогнозування банкрутства підприємств, найбільше часто застосовуваним на практиці є дискримінантний аналіз. Найбільш відомими методами, заснованими на побудові дискримінантної функції, є:

1) моделі оцінки ймовірності банкрутства на основі Z-критерію Е. Альтмана;

2) модель оцінки фінансового стану Р. Ліса;

3) метод рейтингового числа;

4) R-модель прогнозу ризику банкрутства;

5) прогнозна модель Дж. Таффлера;

6) модель Фулмера;

7) модель Г. Спрінгейта;

8) модель оцінки ймовірності банкрутства малих і середніх підприємств Ж. Конана і М. Гольдера;

9) модель Д. Чессера та ін.

Проведений аналіз та узагальнення дали змогу зробити висновок, що розглянуті методики прогнозування банкрутства зарубіжних авторів мають ряд суттєвих обмежень для їх використання на українських підприємствах [6]:

більшість зарубіжних методик діагностики ймовірності банкрутства побудовані з використанням вагових коефіцієнтів показників, що розраховані на основі американських аналітичних даних минулих років. Отже, у зв'язку з

дані моделі не адаптовані до вітчизняної економіки і не враховують специфіку діяльності українських підприємств, а саме: особливості в системі бухгалтерського обліку і податковому законодавстві, вплив інфляції на формування показників діяльності підприємства, галузеву приналежність підприємства та ін.;

відсутність статистичних даних по підприємствах-банкрутах, що не дозволяє скоригувати методику розрахунку питомої ваги коефіцієнтів з урахуванням економічних умов;

проаналізовані методики не враховують інших важливих показників діяльності підприємства (методики побудовані на використанні балансових показників та показників звіту про фінансові результати);

моделі не дають відповіді на питання, які з факторів вплинули на зміну рівня фінансової стійкості;

за результатами використання моделей неможливо отримати інформацію можливого подальшого розвитку підприємства;

граничні значення показників, що запропоновані зарубіжними вченими часто є недосяжними для українських підприємств. Разом з тим вказані методики дають можливість визначити наближення банкрутства підприємства (стадії кризи) та не дозволяють спрогнозувати перехід підприємства від однієї стадії життєвого циклу до іншої [6; 7].

Ураховуючи всі ці обмеження зарубіжних моделей прогнозування банкрутства, вітчизняними науковцями були розроблені методики, що адаптовані для вітчизняної економіки.

Однією з найвідоміших є модель Сайфулліна – Кадикова. Оцінка рівня фінансового стану в цій моделі здійснюється за рейтинговим числом R.

Дана модель враховує специфіку вітчизняної економіки та, разом з тим, є зручною для коригування відносно локалізації підприємства та часу розгляду. Однак інші з перерахованих недоліків залишаються [5].

Проблему неможливості використання зарубіжних методик у практиці оцінювання фінансового стану українських підприємств спробував вирішити вітчизняний економіст О. Терещенко. Він розробив дискримінантну функцію з 6 змінними:

$$Z = a_1X_1 + a_2X_2 + a_3X_3 + a_4X_4 + a_5X_5 + a_6X_6,$$

де a_1, \dots, a_6 – параметри дискримінантної функції, питома вага показників;

X_1 – коефіцієнт покриття;

X_2 – коефіцієнт фінансової автономії;

X_3 – коефіцієнт оборотності капіталу (активів);

X_4 – коефіцієнт рентабельності операційного продажу за Cash-flow;

X_5 – коефіцієнт рентабельності активів за Cash-flow;

X_6 – коефіцієнт оборотності позикового капіталу.

Розроблена дискримінантна модель О. Терещенка [4] має значні переваги над традиційними методиками:

модель є зручною в застосуванні;

розроблена на використанні вітчизняних статистичних даних;

враховується сучасна міжнародна практика;

за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності вирішує проблему критичних значень показників;

враховує галузеві особливості підприємства.

Однак дана методика не є досконалою і має свої недоліки: відсутність поглибленої класифікації стійкості фінансового стану (існує лише задовільний та незадовільний фінансовий стан); отримання значень у границях від -0,9 до 0,9 зобов'язує проводити додатковий аналіз для ідентифікації стійкості фінансового стану [7].

Отже, за результатами проведених досліджень можна зробити висновок, що серед існуючих на сьогоднішній день моделей прогнозування банкрутства не має методики, яка може надати достовірні результати про банкрутство вітчизняних підприємств. При використанні методів та методик прогнозування ймовірності банкрутства має місце отримання суперечливих висновків про рівень фінансового стану підприємства та загрози банкрутства. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі можуть бути питання, що пов'язані з удосконаленням механізму прогнозування ймовірності банкрутства з точки зору його складових, існуючих критеріїв, вибору системи показників та ін.

Наук. керівн. Петряєва З. Ф.

Література: 1. Altman E. I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy / E. I. Altman // Journal of Finance. – 1968. – Vol. 23. – No. 4. – Pp. 589–609. 2. Beaver W. H. Have Financial Statements Become Less Informative Evidence from the Ability of Financial Ratios to Predict Bankruptcy (February 2, 2005) [Electronic resources] / W. H. Beaver, M. F. McNichols, Jung-Wu Rhie. – Access mode : <http://papers.ssrn.com>. 3. Tishou H. Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy / H. Tishou // Journal of Finance. – 1972. – Vol. 53. – No. 4. 4. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємства / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2000. – 412 с. 5. Тридід О. М. Економіко-математичні моделі оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання : монографія / О. М. Тридід, О. Г. Тиженко, Л. О. Тиженко. – К. : УБС НБУ, 2009. – 213 с. 6. Рязяєва Т. Г. Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства підприємства / Т. Г. Рязяєва, І. В. Стасюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 3. – Т. 1. – С. 177–181. 7. Дубинская Е. С. Анализ современных моделей и методик прогнозирования кризисного состояния предприятия / Е. С. Дубинская // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2009. – № 2 (16). – С. 84–89. 8. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління [Текст] / за ред. О. В. Мозенкова. – Х. : ВД "ИНЖЕК", 2003. – 272 с. 9. Онисько С. М. Фінансова санація і банкрутство підприємств : підручник [Текст] / С. М. Онисько. – Львів : Магнолія плюс ; Видавець СПД ФО Піча В. М., 2006. 10. Квасницька Р. С. Етапність проведення діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства / Р. С. Квасницька, І. М. Кордонь // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. 11. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6.